

ELS ORÍGENS DE LES CCOO A SABADELL: 35 ANYS DESPRÉS

XAVIER DOMÈNECH I SAMPERE

PETITS GRANS CANVIS

Un matí de diumenge del 23 d'octubre de 1966, ara fa 35 anys, es reuniren un centenar de treballadors a Sabadell. Es trobaren a la humida font de Can Rull, moguts per la curiositat i la sorpresa de veure com, en un país i en un temps on tres persones juntes ja podien ser comminades a la dispersió, s'aconseguia aplegar tantes gents de diferent procedència. Allà hi havia joves i grans, comunistes i anarquistes, cristians i ateus, del tèxtil i del metall, de la química i la construcció. Predominaven, però, la gent de l'ODAG, la Unitat Hermètica, ASEA/CES; la Roca..., persones que havien iniciat ja temorosa i temerament el camí de la resposta a unes condicions de vida i de treball la majoria de vegades difícils. Els vells anarquistes i ugetistes començaren a parlar de les coses passades, dels temps gloriosos; però si hi havia algun dubte del caràcter de la reunió ben aviat s'esvaí. Un noi de 17 anys, José Lara Aranda, prengué la paraula, no per parlar del passat, sinó per construir el futur des de la ingenuïtat dels qui comencen una cosa dia a dia sense entreveure'n encara

les conseqüències. Digué allà que «*aquello era público, que allí podía ir todo el mundo y que iban a tratar las cosas de los trabajadores*».¹ Alguns, molestos, començaren a callar; la majoria, però, parlaren i en aquest parlar de les coses dels treballadors en públic i junts, sense saber-ho, feren un pas de gegant que l'oposició al règim feia anys que esperava. Hi havia vells combatents com Francisco Morales, persones que com Ramón Fernández havien batut les primeres armes en els conflictes de l'ODAG l'any anterior, gent que venia de l'exili laboral com Ginés Fernández, joves proletaritzats fills de la burgesia local com Antoni Farrés, que vingué acompanyat d'un altre destacat militant com era Gerónimo Vázquez Rey, o catòlics que com la mateixa germana de Gerónimo Vázquez, Carmen Vázquez Rey, o Álvaro García Trabanca havien decidit portar una mica més enllà el seu compromís cristià, també Pedro Ojeda, José Rey, Juan González Merino... i molts altres. La majoria –llavors encara no ho sabien– patirien la repressió física i laboral del règim; alguns, no pocs, passarien anys de presó per allò que començaven en aquell moment. Aquell dia i en

¹ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista realitzada per Xavier Domènech [Sabadell], 2000 (Arxiu Històric de la Comissió

Obrera Nacional de Catalunya) (CONC) (d'ara endavant AHCONC).

aquell lloc es fundaren les Comissions Obreres de Sabadell (CCOO).²

Abans, però, s'havien celebrat ja trobades preparatòries de l'esdeveniment. Segons un informe de la Guàrdia Civil, el diumenge 16 d'octubre hi havia hagut una reunió d'enllaços al Camp d'Aviació de Sabadell per fundar les CCOO, aprofitant la celebració de la volta aèria de Catalunya i la gran afluència de públic com a cobertura. La cosa havia anat de la manera següent: «*Por las gestiones practicadas se ha tenido conocimiento de que en un principio intentaron reunirse en el Bar Novedades (...), pero el propietario del local, al ver que se reunían muchas personas, les invitó a desalojar el local, cosa que hicieron inmediatamente, dirigiéndose al campo de aviación*». A més, segons el mateix informe, amb motiu de la trobada vingueren de Barcelona un tal Rossell i una persona que responia al nom de García.³ Sembla, però, que la realitat no fou aquesta, sinó just a la inversa. Malgrat que totes les cròniques de la història de Sabadell recullen «l'assemblea» del Camp d'Aviació com el moment fundacional de les CCOO, no diuen el mateix les persones que organitzaren les trobades.⁴ Ginés Fernández explica que per preparar la fundació de les CCOO a Sabadell «*Tomamos contacto con Ángel Rozas, Chicharro, Ángel Abad y un tal Pedro Martínez, con los abogados Montserrat Avilés y Albert Fina. De lo que me encargué yo era de entrar en contacto con los 'chinos' y los católicos de la HOAC y la JOC. En el sindicato me entrevisté con Juan Sánchez, Juan Mentiras*». En el decurs d'aquestes entrevistes, en què es determinà que Ramón Fernández i Francisco Morales mantindrien l'enllaç amb Barcelona i Ginés Fernández establiria els contactes a Sabadell,⁵ s'acordà celebrar

l'assemblea al Camp d'Aviació (i no al Bar Novedades com afirma l'informe de la Guàrdia Civil). Però un cop es trobaren al Camp d'Aviació, enmig del bullici de la gent congregada per veure la volta aèria de Catalunya, havien fallat la majoria dels contactes previs: «*Concretamos una reunión en el Campo de Aviación y a la hora de hacerla no se presentaron. Vinieron de Barcelona Ángel Abad y Tomas Chicharro. Entonces no se pudo hacer y nos vinimos a un bar de uno de Guadahortuna, en casa de Navarrete y hicimos una tertulia. Allí tomamos la determinación de que teníamos que hablar con los prochinos, los de la JOC y alguno más de los que habían fallado, para reorganizar aquello y hacer una reunión ya pública, para que las CCOO salieran a la calle. En el sindicato hablé con Juan Sánchez, que le llamaban el Juan Mentiras, tomé contacto con el Álvaro García, que trabajaba en ASEA/CES y la parte católica. E hicimos esa primera reunión en la fuente de Can Rull*». És a dir, les CCOO no es fundaren a Sabadell en una reunió al Camp d'Aviació forçada per la falta d'espai en un bar, sinó al revés, primer anaren al Camp i després al bar, car aquesta reunió resultà un fracàs per la desafecció dels convocats. Encara que aquesta reunió no es realitzés tal com va ser planejada, això no significa que no tingués la seva utilitat. El sempre ben documentat servei d'informació de la Guàrdia Civil parla en aquest informe de segones, no tenien ningú a la suposada reunió, i aquestes segones són interessants. Malgrat que la reunió no es va celebrar, va córrer la veu que s'havia realitzat efectivament i amb èxit —l'informe citat parla de cent enllaços—, la qual cosa degué ajudar efectivament que molts indecisos, grups i persones decidissin participar en la següent i que gent que no en

² Per reconstruir aquests fets m'he basat en les entrevistes a: Francisco Morales, Ginés Fernández, Antoni Farrés i Álvaro García Trabanca. També en un document-informe de les CCOO de Sabadell recollit a: Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona (d'ara endavant AHGCB), Comisiones Obreras 1968, *Reunión de miembros del PC i de Comisiones Obreras de Sabadell*, 9 de gener de 1969 (capsa 121).

³ AHGCB, Informes laborales, Dirección Guardia Civil Barcelona (en endavant DGCB), *Nota Informativa* (en endavant NI), 22 d'octubre de 1966 (capsa 274).

⁴ El testimoni de Ginés Fernández i Francisco Morales, que neguen l'existència de tal assemblea, és en aquest cas fo-

namental. Ambdós, amb Ramon Fernández, eren en aquells moments els principals responsables de la logística de les CCOO. Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista realitzada per Xavier Domènech [Sabadell], 2000 (AHCONC); Francisco MORALES, Entrevista realitzada per Xavier Domènech [Sabadell], 2000 (AHCONC).

⁵ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

⁶ Francisco MORALES, Entrevista...

⁷ Ángel Rozas també s'hi havia de presentar, però en saber que la reunió havia estat un fracàs el van avisar i no hi anà. Conversa amb Ángel Rozas, Barcelona, 2000.

⁸ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

sabia res conegués l'existència d'un nucli que volia fundar les CCOO a Sabadell. Diferents testimonis que no participaren en la reunió del Camp d'Aviació, però que molt aviat s'incorporaren a les CCOO, o informes posteriors de la mateixa organització, ens confirmen la versemblança que havia arribat a tenir aquesta «primera» reunió.⁹ Aquest fet ens indica dues coses: la funció política del rumor en la societat del silenci que era el franquisme, que ajudava a produir mites útils per a l'oposició —mites que en aquest cas han transmigrat en la pròpia producció historiogràfica—; i les expectatives preexistents, necessàries perquè el rumor prengués carta de validesa, que ja hi havia un ampli sector de treballadors inquietos de Sabadell a l'espera que algú es decidís a crear el que ja existia en altres llocs. Perquè, com s'havia arribat aquí?

Comissions Obreres no era una realitat estranya als treballadors de Sabadell: «*la reunión estaba convenida para la creación de las CCOO (...) porque las Comisiones Obreras eran ya historia, estaban funcionando en el País Vasco, en Asturias, en Madrid...*».¹⁰ Efectivament les Comissions Obreres quan arribaren a Sabadell eren ja història. Havien aparegut als principals nuclis de la militància obrera d'Espanya¹¹ i ben aviat ho havien de fer a les nostres terres. Fundades a Barcelona el 1964, després de la repressió inicial es reorganitzaren l'agost de 1966 al caliu de les eleccions sindicals d'aquell any¹² i fou precisament amb motiu d'aquestes eleccions que s'intentà estendre-les per la resta del ter-

FOTOGRAFIA 1. Francisco Morales. Any 1976. Autor desconegut. (Arxiu CONC).

ritori. Cipriano García, obrer de Terrassa, des de la responsabilitat sindical del PSUC, inicià l'extensió pel Vallès Occidental.¹³ L'arribada de les CCOO a

⁹ Antoni FARRÉS, Entrevista realitzada per Xavier Domènech [Sabadell], 2000 (AHCONC); Juan GONZÁLEZ MERINO, Entrevista realitzada per Xavier Domènech [Sabadell], 2000 (AHCONC); AHGCB, Comisiones Obreras 1968, *Reunión de miembros del PC y de Comisiones Obreras de Sabadell*, 9 de gener de 1969 (capsa 121).

¹⁰ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

¹¹ Pel que fa al naixement de les CCOO arreu de l'Estat: David RUIZ (dir.), *Historia de Comisiones Obreras (1958-1988)*, Madrid: S. XXI, 1993.

¹² Pel que fa al naixement de les CCOO a Catalunya, a part del treball dirigit per David Ruiz ja citat, hi ha els textos següents: «Debat. Comissions Obreres, 1968-1969: repressió i crisi», *Quaderns* (Barcelona), núm. 1 (1981), p. 89-145; J. A. DÍAZ, *Luchas internas en comisiones obreras. Barcelona 1964-1970*, Barcelona: Bruguera, 1977; J. FABRE, J. M.

HUERTAS, «La fundació de CCOO a Barcelona», *L'Avenç* (Barcelona), núm. 52 (1982); Pere GABRIEL (coord.), *Comissions Obreres de Catalunya. 1964-1989*, Barcelona: Empúries, 1989; J. HERNÁNDEZ, «Aproximación a la historia de las Comisiones Obreras y de las tendencias forjadas en su seno», *Cuadernos de Ruedo Ibérico* (París), núm. 39/44 (Octubre 1972-Enero 1973), p. 57-79; M. LUDEVID, *El movimiento obrero en Cataluña bajo el franquismo*, Barcelona: Avance, 1977; PUJOL, «El naixement de les CCOO a Barcelona», *Debats*, núm. 5 (1978); J. SANZ OLLER, *Entre el fraude y la esperanza. La CCOO de Barcelona*, París: Ruedo Ibérico, 1972. Sobre la reorganització de les CCOO de Barcelona l'agost de 1966 vegeu el mateix: J. A. DÍAZ, p. 20-21.

¹³ AHCONC, Fons Balfour, Entrevista a Cipriano García. De fet fou ell qui nomenà Ginés Fernández responsable del moviment obrer a Sabadell. Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

Sabadell coincidirà amb la formació durant els inicis de la dècada dels anys seixanta d'un nucli de minories militants, organitzades a l'entorn del PSUC, FOC, FSF, JOC i HOAC, i de les experiències d'una nova conflictivitat obrera a les principals factories de la ciutat. A la vegada, durant els mesos d'octubre a desembre de 1966 es presentava la problemàtica específica del conveni Tèxtil-Llaner Intercomarcal de Sabadell i Terrassa, que romania aturat des del juny, el qual afectava 1.617 empreses i 45.932 treballadors,¹⁴ i l'inici de la negociació del conveni del metall de la ciutat.¹⁵ Sense conèixer que hi havia una nova forma d'organització dels treballadors anomenada Comissions Obres, sense l'existència d'una minoria militant formada en una etapa anterior, sense un motiu de discussió aglutinant de tots els treballadors com eren els convenis del Metall i el Tèxtil i sense l'eclosió d'una nova conflictivitat a les principals empreses de la localitat, difícilment s'haurien format les CCOO a Sabadell; però si hi hagué algun factor que realment marcà i configurà el naixement de les CCOO a Sabadell, a diferència en certa manera de les CCOO de Barcelona, foren les eleccions sindicals de 1966.

L'entrisme, és a dir la infiltració a les organitzacions de masses del règim com el SEU (Sindicato Español Universitario) o el mateix Sindicat Vertical, era una tàctica que venia de lluny. A finals dels quaranta el viratge tàctic del PCE-PSUC, reforçat per la política de Reconciliació Nacional aprovada el 1956,¹⁶ i l'inici d'una pràctica més pragmàtica per part dels diferents militants de grups obrers de l'interior i marcaren l'inici de l'entrada d'enllaços de l'oposició a la Central Nacional Sindicalista (CNS). Sembla que aquesta nova orientació donà fruits durant la vaga dels tramvies

de 1951 a Barcelona.¹⁷ També fou especialment eficaç en el cas dels estudiants, que després de la formació d'un nucli militant especialment influent a la Universitat de Barcelona es llançaren a l'assalt del SEU amb una força que l'acabaria destruint cap el 1966, just quan aquesta política recollia els primers èxits en el moviment obrer. De fet el temor que el que havia passat en l'àmbit universitari es reproduís en el moviment obrer planava entre les autoritats franquistes, preocupades per «*el temor de que en las actuales circunstancias se pierda el control del Sindicato, reproduciendo lo sucedido en el ámbito universitario*».¹⁸ Tanmateix fins llavors el viratge tàctic de l'oposició no havia donat els resultats esperats. Diversos factors confluïren perquè això fos així: la poca utilitat dels delegats sindicals en l'àmbit d'empresa i localitat en el cas de Sabadell, el tancament de les jerarquies sindicals i la falta d'una conflictivitat sostinguda n'eren els bàsics. Era habitual, doncs, que els treballadors quan votaven a les eleccions de jurats optessin per donar la seva confiança a la «Mula Francis» o una sempre suggerent Marilyn Monroe.¹⁹ Un dels primers factors que produí el canvi d'aquest estat de coses fou l'aprovació de la Llei de Convenis Col·lectius l'abril de 1958. Ara els jurats i enllaços d'empresa deixaven de ser una figura decorativa a major glòria de la «participació» que atorgava el règim a «*los productores*», per adquirir una funció real: la negociació dels convenis col·lectius de fàbrica —en aquelles on n'hi havia—, la localitat i la província. El segon factor que condicionà la importància de les eleccions sindicals de 1966 fou l'intent d'obertura als treballadors que es realitzà aquell any. Motivada per una operació de rentat d'imatge de la dictadura de cara a l'estranger i impulsada pels desigs dels representants del *Movimiento* de dotar-se d'una base

¹⁴ AHGCB, Informes laborales, NI, 13 d'octubre de 1966 (capsa 274).

¹⁵ AHGCB, Informes laborales, NI, Sindicato Metal, *Convenio Metalúrgico de Sabadell*, 25 de gener de 1967 (capsa 121).

¹⁶ Hi ha diverses històries, la majoria de vegades molt esbiaixades, del PCE, que expliquen els motius d'aquests viratges. La més recent: J. ESTRUCH, *Historia oculta del PCE*, Madrid: Temas de Hoy, 2000, p. 172 i 191-200.

¹⁷ Sebastian M. BALFOUR, *La dictadura, los trabajadores y la ciudad*, València: Edicions Alfons el Magnànim, 1994, p. 46.

¹⁸ AHGCB, Informes laborales, Junta Superior de la Policía de Barcelona (d'ara endavant JSPB), NI, 5 d'octubre de 1966 (capsa 274).

¹⁹ J. ESTIVILL i J. M. DE LA HOZ, *La cultura política dels treballadors a Catalunya. Estudi de les eleccions sindicals (1944-1987)*, Barcelona: Magrana, 1988.

social àmplia i sòlida dins d'un Estat cada cop més controlat pels tecnòcrates de l'Opus, la campanya electoral fou organitzada amb profusió de mitjans per animar la participació. S'editaren 80.000 cartells, 280.000 reglaments, aparegueren espots dues vegades per setmana a 40 ràdios del país, s'emeteren taules rodones setmanals a la Televisió i es projectaren cinc pel·lícules especials durant aquells mesos. Tot això sota l'hilarant lema «*Que gane el mejor*».²⁰ I en els principals llocs i centres productius del país el cop fou realment majúscul: els treballadors havien votat els millors i aquests no eren els esperats. El subjectivisme d'un règim que a còpia d'escoltar-se tan sols a ell i fer callar els altres s'havia acabat creient la seva pròpia retòrica quedà patentment demostrat en aquell moment. No tornarien a cometre el mateix error; les següents eleccions no foren conyoçades fins l'any 1971 i encara només per renovar el 50 % dels enllaços, però el mal ja estava fet. Ara tenien l'enemic dins del règim mateix i, malgrat tots els esforços per expulsar-lo, la plataforma del Sindicat fou utilitzada per estendre unes formes organitzatives i una conflictivitat contra la qual la dictadura no pogué fer res a mitjà termini. La cosa resultà tan greu que una policia esverada davant l'atonía d'alguns jerarques sindicals davant els representants de CCOO no podia deixar de dir «*los demás han dado un poco la impresión de que lo que se debatía no era su problema, quizás un tanto influenciados por el 'slogan' de que todos tienen cabida dentro de la organización sindical*».²¹

Quan la campanya de les eleccions s'inicià a Sabadell encara no hi havia les CCOO. La iniciativa de presentar-se va ser a càrrec d'organitzacions polítiques com el PSUC, que cridava a la votació dels treballadors ja des del setembre,²² i d'organitzacions catòliques com la JOC i l'HOAC. A tots els

llocs on es presentaren, els militants de l'oposició guanyaren —Ginés Fernández a Artos Baciana; Pedro Ojeda i Juan González Merino a la Roca; Francisco Morales a José Riba de la construcció, a UH, ASE/CES, a l'ODAG, etc.—,²³ però l'èxit més sonat es produí en el ram del metall, on 33 dels 36 delegats en joc foren per a l'oposició.²⁴ La participació arribà a un 85 % del cens i la renovació havia estat més que notable: tan sols un 15 % dels nous càrrecs havien estat reelegits.²⁵ No fou així, però, en el cas del tèxtil, feu tradicional de les jerarquies sindicals de Sabadell, ja que d'un 30 % a un 45 % dels enllaços s'havien presentat anteriorment.²⁶ Per tal d'aconseguir aquesta reelecció de personatges afectes al règim, s'havien comès nombroses irregularitats a empreses com Molins Hermanos i Marcet, SA.²⁷ Especialment en aquesta última, empresa de l'antic alcalde Marcet i seu des d'on s'articulà l'operació «*Mandos Rojos para la CNS*»²⁸ i s'amplià il·legalment el nombre d'enllaços electes de 16 a 36: «*El objeto de todo lo anterior ha sido que, vistas las dificultades o casi imposibilidad de que fuera elegido nuevamente como enlace el actual Presidente del Sindicato Textil Don Ramón Navarro Bernaveu, antiguo militante de la CNT (...) —i— darle acceso de este modo*». Aquesta operació provocà la impugnació, fallida, de 100 treballadors de la mateixa empresa, per tal que els enllaços lligats al Vertical no poguessin renovar el seu càrrec i de retruc controlar de nou el sindicat tèxtil.²⁹ Malgrat que això no es va poder aconseguir, el simple fet que els mateixos jerarques sindicals haguessin de recórrer a la manipulació electoral per tal de sortir elegits demostra la crisi absoluta de la seva hegemonia en un sector tradicionalment controlat per ells.

Si en el cas del tèxtil la primera ronda electoral fou disputada, no podem dir el mateix en els altres dos casos significatius: el metall i la construc-

²⁰ *Ibidem*, p. 52.

²¹ AHGCB, Informes laborales; JSPB, NI, 30 de gener de 1967 (1753-II).

²² AHGCB, Informes laborales, *Propoganda clandestina*, 13 de setembre de 1966 (capsa 274).

²³ Ginés FERNÁNDEZ i Francisco MORALES, entrevistes...

²⁴ Sebastian M. BALFOUR, p. 107, 108.

²⁵ AHGCB, Informes laborales, NI, 13 d'octubre de

1966 (capsa 274).

²⁶ AHGCB, Informes laborales, DGGC, NI, 4 de novembre de 1966 (capsa 274).

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Paco GARCÍA BIRALÍN (Andreu Castells), «Operación mandos rojos para la CNS», *Can Oriach* (Sabadell), núm. 82 (Abril-Mayo 1974).

²⁹ AHGCB, Informes laborales, DGGC, NI, 4 de novembre de 1966 (capsa 274).

ció. La joventut i la nova militància de la majoria d'enllaços elegits provocava que la policia anés a les palpentes sobre el caràcter dels nous enllaços, la qual cosa ajudà a articular inicialment la nova oposició sense gaires problemes. Si els informes policials del novembre afirmaven que «la mayoría —d'enllaços— son personas de buena conducta y sin antecedentes policiales»,³⁰ un mes després els superiors de Barcelona ja demanaven informes complets sobre cadascun, davant l'evidència innegable del creixement de les CCOO a la ciutat. Tot i així, les autoritats actuaven a les palpentes: dels enllaços que analitzaren, tan sols 20 tenien antecedents, dels quals 15 eren del tèxtil i 5 del metall, ram d'on havien sortit gairebé tots els enllaços de l'oposició. Però, a més, d'aquests 20 enllaços 14 tenien antecedents relacionats amb activitats de la Guerra Civil, 3 amb les activitats dels seus familiars abans del franquisme i tan sols 3 havien participat en alguna activitat delictiva durant els últims anys (d'aquests només un havia participat en un conflicte de fàbrica a l'ODAG el 1966). Que les autoritats no sabien amb qui s'enfrontaven queda clar quan dels 15 enllaços investigats del tèxtil 5 eren de l'empresa Marcet, SA, entre els quals el mateix president del sindicat tèxtil de la localitat.³¹ Ara bé, l'error comès a la primera volta de les eleccions sindicals ja no es repetiria a la segona volta, quan s'havien d'elegir els representants a la UTT (Unión de Trabajadores y Técnicos).

En el cas del tèxtil, les «irregularitats» de les eleccions asseguraren el predomini de les jerarquies sindicals en aquesta segona volta. A la construcció, però, aquestes «anomalies» s'hagueren de practicar pròpiament en el procés d'elecció de la UTT. Dels enllaços de l'oposició triats en aquest ram, 16 es presentaren per entrar a la segona ronda, però foren vetats sota el pretext que les seves candidatu-

res estaven mal fetes: «*Fue curioso porque un compañero llegó tarde, no se la pudieron rellenar en las CCOO. A él se la rellenó el secretario del ramo del Vertical y luego en la respuesta que nos dieron era que estaban mal hechas y no se dieron cuenta que entre los rechazados estaba la que habían rellenado ellos*».³² El cas més espectacular, però, fou el del metall, en què l'oposició pacta una candidatura exclusivament amb catòlics de l'HOAC, molts dels quals s'incorporaren posteriorment al PSUC i en alguns casos al PC(m-l), per tal d'aconseguir els representants de la UTT.³³ L'operació es coronà amb èxit, car «*la candidatura apoyada por la HOAC consiguió el 70% de los puestos de la Junta Sociab*»,³⁴ i permeté el desenvolupament durant l'any 1967 d'una dinàmica de conflictivitat radicalment diferent a la viscuda a la resta de rams. Fou en el procés que va de la primera volta a la segona volta de les eleccions sindicals de 1966 quan es fundaren les CCOO de Sabadell.

Després de la primera assemblea de Can Rull ja estaven constituïdes les CCOO a la ciutat, però encara hi havia molta feina per fer. Un cop acabada l'assemblea es celebrà una reunió a casa de l'assistenta social d'Espronceda, la Romagosa, i allà es constituí la Coordinadora de les Comissions Obres de Sabadell. En formaven part: Álvaro García Trabanca, delegat d'ASEA/CES i membre de la USO; Antoni Farrés d'UH; Juan Mentiras, enllaç de Fundiciones Suñer i persona lligada a la jerarquia sindical; Carmen Vázquez Rey de l'HOAC; Juan González Merino de la Roca; Ramón Fernández, enllaç de l'ODAG; Ginés Fernández, enllaç d'Artos Baciana; Manuel Tanco Torrado, enllaç de SA de Lanería, i també Gerónimo Vázquez Rey, Pedro Ojeda, José Lara, Juan Vera, etc.³⁵ Constituïa una barreja de grups polítics (PSUC), sindicats (USO), organitzacions catòliques (HOAC,

³⁰ *Ibidem*.

³¹ AHGCB, Informes laborales, DGCC, NI, *Individuos con antecedentes que han sido elegidos enlaces sindicales*, 20 de desembre de 1966 (capsa 274).

³² Francisco MORALES, Entrevista...

³³ Andreu CASTELLS, *Sabadell, informe de l'oposició*, vol. VI: *El franquisme i l'oposició sabadellenca, 1939-1976*, Sabadell: Edicions Riutort, 1983-1989, p. 28.31.

³⁴ AHGCB, Informes laborales, Dirección General de Seguridad, NI, 3 d'octubre de 1966 (capsa 274).

³⁵ Álvaro GARCÍA TRABANCA, entrevista realitzada per Andreu Castells [Sabadell], 17 de febrer de 1983, 90 min. (AHS C-042); Francisco MORANTE, Entrevista realitzada per Xavier Domènech [Sabadell], 2000 (AHCONC); Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista... i Antoni FARRÉS, Entrevista...

JOC), enllaços sindicals, persones pròximes a la CNS (Juan Sánchez, anomenat *Juan Mentiras*) i persones independents com Antoni Farrés.³⁶ Aquesta coordinadora havia d'ocupar-se d'organitzar la discussió i coordinar l'execució de l'activitat de Comissions: organitzar i decidir on es celebrarien les assemblees que romanien en secret fins l'últim moment, mantenir l'enllaç amb Barcelona, seguir el decurs de la segona volta de les eleccions sindicals, elaborar la plataforma reivindicativa bàsica de tots els treballadors de Sabadell, preparar la discussió sobre els convenis col·lectius locals en curs i traslladar les discussions de CCOO al Sindicat Vertical. Per poder articular les diferents funcions de les CCOO es dugueren a terme tres assemblees més en el decurs de 1966.³⁷

Les dues primeres assemblees posteriors a la reunió fundacional es realitzaren a l'església de Ca n'Oriac. La notícia de la creació de la nova organització ja havia corregut per la ciutat i molta gent sentia interès per saber-ne coses. Fou aquest interès el que provocà el creixement inicial de les CCOO, que arribà a aplegar més de mil persones a l'església del barri més populós de Sabadell.³⁸ Això provocà la reacció immediata de les autoritats, que veien com les CCOO es convertien en un moviment imparable, i el bisbat, comminat pel governador civil, prohibí la realització de qualsevol altra reunió en aquella petita i calorosa església. Tanmateix el compromís estava pres per part de l'església i mossèn Esquirol imposà que es fes allà,³⁹ però seria l'última vegada. Les reunions de la Coordinadora a partir de llavors ja no es farien a la parròquia de Ca n'Oriac, per bé que l'església els deixà el local de la parròquia de Can Rull per fer-les i l'escola dels Salesians per a les assemblees. La primera trobada de les Comissions Obreres als Salesians fou un èxit incomparable, hi havia tots els ac-

tors d'aquest petit drama: s'hi trobaven els treballadors, els membres de la Coordinadora, la policia, els jerarques i fins i tot alguns falangistes. L'eufòria era completa i llavors començà la imprudència. No era estrany, quan s'estava exposant la plataforma reivindicativa que s'havia de negociar per als convenis —es demanava alhora el dret a vaga i una roba digna per als treballadors, les 350 ptes. de salari per dia i una seguretat social eficient—:⁴⁰ «*El Burgos, que era el responsable de la Falange aquí y estaba allí como uno más, se paró y dijo que si nosotros no veíamos que todo lo que pedíamos ya lo daba la ley, que no era necesario pedir esto, porque el gobierno ya lo tenía otorgado. Entonces Farrés le salió y le demostró que no era cierto, la huelga estaba prohibida, así como otras aclaraciones, ante las cuales Burgos tuvo que acabar diciendo: ¡Sí, lleváis razón!*».⁴¹ Després que un dels caps locals de Falange els donés la raó, s'atreviren amb la policia: «*sabemos que ustedes están aquí y sabemos que ustedes tienen problemas también, por lo tanto si quieren aquí tienen precisamente un púlpito para poder decir lo que ustedes piensan, sus problemas*».⁴² Semblava que no es podia arribar més lluny, però encara féu un altre petit pas: «*En esta asamblea tuvimos la osadía de decir: 'y nos reunimos aquí en la próxima'. Antes nunca lo habíamos hecho, no decíamos el sitio. En aquella sí que lo hicimos. El hecho de estar la policía allí, el hecho de saber que nos estaban siguiendo y ver la cantidad de gente que aglutinábamos nos hizo cometer la imprudencia de pensar que esto era irreversible, que este camino ya no se hacía atrás. La policía decidió entonces cortarlo antes que la represión tuviera que ir contra demasiada gente*».⁴³ A Sabadell s'havia caminat prou perquè el mateix Creix en persona —aquell a qui un Pere Quart detingut a Via Laietana no es pogué estar de dir amb una sornegueria molt sabadellenca «Creix, creix, però no et multipliquis»— es decidís a

³⁶ Malgrat representar la UH a la coordinadora, el fet que tan sols portés un any treballant allà li impedí presentar-se de delegat sindical.

³⁷ Francisco MORALES, Entrevista...

³⁸ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

³⁹ Francisco MORALES, Entrevista...

⁴⁰ Andreu CASTELLS, p. 29.39. Aquesta plataforma mí-

nima estava inspirada, probablement, en la plataforma inicial de les CCOO de Barcelona. Vegeu el document *Plataforma electoral para las próximas elecciones sindicales*, agost de 1966, a: J. A. DÍAZ, p. 98-99.

⁴¹ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

dirigir la repressió. Sabadell fou la primera ciutat on s'inicià, després de les eleccions sindicals, i seria el preludi més contundent del que s'esdevindria després a la resta de Catalunya.

Havien quedat de nou als Salesians el dia de Sant Esteve de 1966; abans, però, ja havien rebut els primers avisos del que passaria. En vigílies de Nadal «ens cridà a un parell el rector dels Salesians, demanant-nos que no fèssim la reunió prevista perquè la policia havia avisat que intervindria ja que s'havia de tallar el moviment de les CCOO, aquí, a Sabadell».⁴⁴ L'endemà, dia de Nadal, al matí es reuní la Coordinadora a la casa del rector de Can Rull; allà s'hi presentà de nou el rector dels Salesians: «Don Juan se puso a llorar porque no se creta digno, porque él, que tenía más compromiso con la justicia (...) no era capaz de digerir lo que estábamos digiriendo nosotros: 'me siento indigno de representar lo que represento en este momento que veo que vosotros, personas que tenéis familias, tenéis la valentía de ir para adelante, mientras yo estoy asustado'. Lo había llamado Creix de Barcelona diciéndole que si se hacía la asamblea se lo llevarían a él y a nosotros. Él vino con la idea y la esperanza de que nos iba a disuadir de hacerla, nosotros le dijimos que no, la asamblea se hace (...) vamos a dar la cara».⁴⁵ El matí de Sant Esteve estaven reunits en un bar de Sabadell, vinguts de Barcelona, Ángel Rozas, Ángel Abad, Tomás Chicharro i Andrés Jimeno, quan Antoni Farrés amb una moto passà per allà i els digué que tot estava controlat, i anaren cap als Salesians.⁴⁶ Allà es trobaren amb un espectacle desolador: «Hi ha un desplegament policial impressionant. Ve el Creix personalment a dirigir l'operació. Garrotades i caigudes pertot arreu».⁴⁷ «El Domingo Cañas y yo mandamos a la gente para la piscina municipal. La policia tenía acordonada toda la gente (...), nos cogieron entre dos fuegos y en el barranco nos

cogieron a todos. El Gerónimo y yo dijimos que íbamos a negociar, pero cuando empezamos a andar empezaron a tirar las pelotas de goma (...). Antes de esto ya habían cogido al Toni. Aquella tarde nos fuimos al despacho de Montserrat Avilés a Barcelona. Fuimos el Gerónimo, yo y el Álvaro García Trabanca y ahí nos esperaban el Ángel Abad y el Ángel Rozas (...). Nos dijeron que aquella noche nos iban a coger a todos y efectivamente así fue, pero no sólo a nosotros, también los cogieron a ellos».⁴⁸ «uns quants anàvem predeterminats».⁴⁹ Amb aquelles detencions l'etapa inicial de la formació de les CCOO a Sabadell havia clos, almenys pel que fa a la seva capacitat de reunió pública ja que no pas, com explicarem més endavant, en el camp de la conflictivitat laboral. A partir d'aquell dia «Se empieza a no hacer las reuniones públicamente. Las hacemos en el bosque (...) en alguna iglesia, sin ser abiertas».⁵⁰ El resultat dels fets del dia de Sant Esteve foren 9 membres de la Coordinadora de Sabadell i 5 membres de les CCOO de Barcelona detinguts, encara que per poc temps, i processats.⁵¹ El rector del Salesians, davant la magnitud del que havia succeït, dimití del càrrec i marxà de la ciutat.⁵² Tot això passà després del referèndum per a la Ley Orgánica del Estado del 14 de desembre de 1966: amb la fi d'aquesta consulta i el fracàs de l'intent d'obertura sindical s'acabava un curt període de permissivitat de la dictadura. Però en aquest curt període s'havien fet grans coses. La candidesa, confiança i valentia d'aquest nou moviment quedà sobradament demostrada quan Tomás Chicharro Manero, Ángel Rozas Serrano, Juan González Merino, Ginés Fernández Pérez, Manuel Tanco Torrado, José Lara Aranda, Juan Vera Gómez i Ramón Fernández Giménez⁵³ afirmaren públicament que pertanyien a les Comissions Obreres davant del TOP de Madrid el 9 de maig de 1968, tot i que aquesta organització

⁴⁴ Antoni FARRÉS, Entrevista...

⁴⁵ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

⁴⁶ Ángel ROZAS, Conversa, Barcelona, 2000.

⁴⁷ Antoni FARRÉS, Entrevista...

⁴⁸ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

⁴⁹ Antoni FARRÉS, Entrevista...

⁵⁰ Francisco MORALES, Entrevista...

⁵¹ AHGCB, Comisiones Obreras 1968, *Documento in-*

tern, 9 de gener de 1968 (capsa 121); AHCONC, Fons Montserrat Avilés i Albert Fina.

⁵² Andreu CASTELLS.

⁵³ Els altres dos detinguts, Toni Farrés i Gerónimo Vázquez Rey, no es presentaren a judici, encara que foren jutjats més tard; el primer estava fent el servei militar al Sàhara i l'altre ja complia presó. Antoni FARRÉS, Entrevista...

havia estat declarada il·legal el 1967. Si abans del judici les penes presentades per a cada un no passaven de sis mesos de presó, al final del judici la sentència imposava a Tomás Chicharro i Àngel Rozas 4 anys, 2 mesos i 1 dia de presó; a Ginés Fernández i Juan González, que s'havien destacat en la defensa de les Comissions Obreres, 2 anys; a la resta, 6 mesos i 1 dia, excepte a José Lara, a qui per ser menor d'edat s'imposà una multa de 10.000 ptes. Durant els anys següents els pròxims imputats de les CCOO ja no reconeixien més davant d'un tribunal que formaven part d'una organització que el TOP considerava organitzada «para formar un instrumento tendente a dirigir la lucha política y revolucionaria contra el poder constituido».⁵⁴

«Aquello era público, que allí podía ir todo el mundo y que iban a tratarse las cosas de los trabajadores».⁵⁵ La primera frase que es digué en l'acte fundacional de la nova organització obrera ens pot semblar òbvia actualment, però en aquell moment representava quelcom d'extraordinari. Significava la fi de tot un període que havia durat un quart de segle per a l'oposició antifranquista; la fi de la dissidència a la dictadura exercida entre les reunions clandestines a les cases dels militants, les voluntàries convocatòries de vagues polítiques i les pintades en les nits fosques del franquisme; la fi de la política tan sols exercida pels partits sectaritzats i aïllats entre ells. Substituint l'àmbit privat de la lluita clandestina per l'àmbit públic de les noves mobilitzacions ja no importava tant si un era comunista o l'altre, cristià: «Como la lucha era una, derrocar al franquismo, en esto todos o la inmensa mayoría de la gente que no estaba implicada con el régimen, y era muchísima, estábamos de acuerdo en que había que luchar para que esto desapareciera. Entonces no encontramos obstáculos».⁵⁶ Ara la gent que volia lluitar per canviar les seves circumstàncies vitals –laborals, urbanes o polítiques– ja no

havia de combregar amb una ideologia, una organització i una pràctica política concreta, s'obria l'espai de la militància antifranquista fins a fer-lo il·limitat. A la vegada les organitzacions polítiques opositores obrien infinitament el seu espai d'influència: «Hasta entonces el partido había sido totalmente hermético, pero en ese momento nos conocíamos y nos conocieron».⁵⁷ La politització seguiria ara altres camins que permetien diferents graus de compromís i, el que és més important, es realitzaria des de la quotidianitat dels problemes del dia a dia, en què la feina dels militants era, lluitant pels problemes concrets, demostrar les seves implicacions polítiques:

«El arte de los dirigentes del nuevo movimiento obrero para organizar a los trabajadores va a probarse precisamente en este terreno (...), debemos demostrar la trabazón existente entre la lucha económica y la lucha política. La experiencia facilita esta labor (...). Cuando los obreros hemos comenzado a reclamar aumentos de salario, al oponernos a la brutal explotación, hemos comprendido rápidamente que estas reivindicaciones debían ir ligadas a la lucha por un sindicato democrático (...). Por ese camino los obreros hemos experimentado la necesidad de reclamar el derecho a huelga (...). Así los trabajadores hemos pasado de la lucha económica a la lucha política (...). Aprovechar las posibilidades legales, hay que hacerlo. Y por ese camino conseguir que lo que hoy es todavía ilegal sea legal mañana.»⁵⁸

L'acció pública de la nova oposició generà referents socials alternatius a la societat oficial de Sabadell. La nova societat civil sabadellenca començava a tenir així organitzacions pròpies, reivindicacions pròpies, comunitats pròpies i també personalitats per oposar a les úniques figures públiques que hi havia hagut fins llavors. Els primers detinguts de les CCOO de Sabadell «ens convertírem, per bo i dolent, en punt de referència a la ciutat»,⁵⁹ «Cuando salimos

⁵⁴ Es pot veure, per seguir el decurs del judici: AHGCB, Comisiones Obreras, 1968, JSPB, NI, *Carta intervinguda al correu del Pare J. M. Borri*, 6 de juny de 1968 (capsa 121); AHCONC, *Expedient Àngel Rozas*; Antoni FARRÉS, *Entrevista...*; Ginés FERNÁNDEZ, *Entrevista...*

⁵⁵ Ginés FERNÁNDEZ, *Entrevista...*

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ AHGCB, Comisiones Obreras, 1968, DGGC, NI, *Informe de las Comisiones Obreras de Sabadell* (data del document: juliol de 1968), 19 d'agost de 1968 (capsa 121).

⁵⁹ Antoni FARRÉS, *Entrevista...*

*éramos unos verdaderos héroes en Sabadell a todos los niveles, en el mundo estudiantil, en el mundo de los profesionales. En aquella gente que simpatizaban con la izquierda, pero que no estaban muy definidos y aquel movimiento hizo que mucho gente se definiera. Ya no solamente era lo de CCOO, teníamos que estar en todas partes».*⁶⁰ Tot això era producte de l'actitud que ens descriu Francisco Morales: *«Nosotros hemos dado la cara directamente, no había por que esconderse. Hemos luchado en la empresa con la cara descubierta. Hay que dar la cara. Trae consecuencias, pero los trabajadores te conocen, te comprenden y te defiende; porque te conocen te comprenden y eso te lleva a que te defiendan, porque saben quién eres, qué dices y dónde trabajas».*⁶¹ A la vegada la repressió contra aquesta actitud i els nous moviments generava una solidaritat que mantenia el moviment mateix i que el règim difícilment podia evitar. La solidaritat era primer econòmica —en quatre mesos de 1967 es recolliren 418.585 ptes. per als presos—,⁶² però davant la repressió ràpidament generava l'adhesió de persones que, com les assistents socials de barris i els mateixos capellans, quan comprovaven la repressió social en el seu entorn immediat, prenién partit.⁶³ Però més enllà d'aquesta solidaritat el naixement de les CCOO inicià el que en sociologia històrica s'ha anomenat un moviment «*madrugador*» (que comença un enfrontament amb el règim que redueix els costos repressius, tot possibilitant que altres moviments amb una base més dèbil puguin eclosionar) amb un model d'acció col·lectiva que es pot considerar «*modular*», és a dir, que és reproducible per la resta de moviments socials.⁶⁴

La pràctica d'ocupar l'espai públic, és a dir, el carrer tradicionalment controlat pel règim, iniciada per les CCOO, amplia l'àmbit del possible per la resta d'actors socials. D'això se'n adonà un vell militant de l'MSC com Jaume Viladoms, que després

d'anys lluitant des de la clandestinitat més absoluta no pogué reprimir-se les llàgrimes quan, convidat a fer una xerrada pels nous activistes, comprovà, malgrat la pluja d'aquella tarda de 1967, que no solament la podia dur a terme sinó que a més hi havia un públic disposat a escoltar-lo.⁶⁵ No tan sols els vells militants dels anys quaranta gaudien de la possibilitat, oberta per les noves generacions, d'utilitzar de nou l'espai públic, també nous moviments aparegueren a partir d'aquestes noves oportunitats. El moviment veïnal, o les manifestacions dels estudiants de secundària, en foren els protagonistes més directes i també, ja entrats els anys setanta, sectors de treballadors de coll blanc (de la banca, que de fet s'havia començat a organitzar a Sabadell a finals dels seixanta, de la sanitat, de l'ensenyament, etc.) adoptaren les noves possibilitats. De fet, s'establí a partir d'aquell moment una lluita per l'espai públic entre el règim i l'oposició, que, en el cas de Sabadell i molts altres llocs, la dictadura acabà perdent. La normalització de la nova conflictivitat s'imposava en el dia a dia gràcies a l'acció constant dels treballadors i les treballadores de Sabadell. L'intent continuat de «*por ese camino conseguir que lo que hoy es todavía ilegal sea legal mañana*»,⁶⁶ ben aviat començà a donar fruits. Si a finals de 1966 aconseguíen ocupar l'espai públic per reunir-se, l'estiu de 1967 ja es podien comprovar els seus efectes en les mateixes jerarquies del règim quan en un debat sobre el dret a vaga, no reconegut per la legislació, un dels representants del Consejo de Trabajadores va afirmar que «*Teniendo en cuenta de que los trabajadores utilizan la presión de la huelga tantas veces como crean necesario en defensa de sus intereses sin necesidad de que nadie los aconseje, no existe ninguna necesidad de seguir insistiendo sobre este tema*».⁶⁷ Alhora, l'eclosió del moviment obrer proporcionà un ampli repertori d'ac-

⁶⁰ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

⁶¹ Francisco MORALES, Entrevista...

⁶² AHGCB, Comisiones Obreras, document de la Comissió de Solidaritat del 9 de gener de 1968 (capsa 21).

⁶³ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...; Francisco MORALES, Entrevista... Aquest cas fou, per exemple, el de les assistents socials de Campoamor i Torre-romeu, Carme Obradors i Remei Bona.

⁶⁴ Sobre això: S. TARROW, *El poder en movimiento. Los*

movimientos sociales, la acción colectiva y la política, Madrid: Alianza Universidad, 1997.

⁶⁵ Álvaro GARCÍA TRABANCA, Entrevista...

⁶⁶ AHGCB, Comisiones Obreras, 1968, DGGC, NI, *Informe de las Comisiones Obreras de Sabadell* (datat el juliol de 1968), 19 d'agost de 1968 (capsa 121).

⁶⁷ AHGCB, Informes laborales, JSPB, NI, 23 d'agost de 1967 (1753.II).

FOTOGRAFIA 2. Ginés Fernández. Font: Sabadell 1983-1987: Sabadell del teu futur [programa electoral], Sabadell: PSUC, 1983, p. [5].

cions col·lectives que podrien utilitzar ulteriorment la resta de moviments ciutadans. Així durant aquells anys s'inicien accions que a curt termini es convertiran en mitjans habituals dels nous moviments d'oposició: recollida de firmes, posicionaments públics, plantades, ocupacions, recursos legals, etc. Accions que a poc a poc van construint un nou àmbit de possibilitats i generen canvis en els mateixos aparells de l'estat, que, com en el cas de les Magistratures de Treball durant els anys setanta, es van fent més flexibles a les noves demandes socials. Tanmateix, perquè el moviment obrer pogués erigir-se en una avançada

de la resta de moviments socials, abans s'havia de mostrar efectiu per a la mateixa classe obrera. No tan sols es generà una forma d'acció col·lectiva modular, «exportable» a la resta d'agents socials, sinó que el naixement de les CCOO a Sabadell significà, com veurem, un salt qualitatiu en la capacitat de pressió i d'èxit de la conflictivitat laboral, ja que resolí molts dels dèficits de l'etapa anterior.

UNA NOVA ORGANITZACIÓ PER A UNA NOVA CONFLICTIVITAT

Usualment s'ha considerat que la configuració inicial de les CCOO a Barcelona, i per extensió a la resta de Catalunya, no tingué un origen i una incidència específicament laboral, sinó política. A diferència de Madrid, en què «*hubo siempre una preocupación por darle un contenido de lucha categorial al movimiento sindical. Se creó una conciencia de metalúrgicos que luchaban por convenios propios, de la construcción, de artes gráficas. Aquí en Cataluña, en cambio daba la impresión de que la lucha sindical era una lucha genérica, de todos y por todas las reivindicaciones*».⁶⁸ La falta d'un contingut plenament laboral, l'acció al carrer de caràcter polític –amb el seu derivat: el «jornalisme», és a dir, la convocatòria d'accions polítiques en moments puntuals que exposaven els nous militants a la repressió– i la falta de treball a la fàbrica són elements que es reproduïen en diversos autors en intentar explicar l'origen de les CCOO a Catalunya.⁶⁹ De fet, aquests tres elements estan entrelligats indissolublement: el caràcter merament polític de les CCOO –formades fora del Sindicat Vertical a partir de la militància comunista i catòlica– portaria a no tenir una base dins les fàbriques, car no hi havia nascut, i a fer una acció col·lectiva bàsicament política al carrer. Davant d'això, apareixeria un model madrileny de sindicalisme més clàssic, lligat als treballadors i a la discussió del conveni del metall i articulat dins del Sindicat Vertical.⁷⁰

⁶⁸ J. L. LÓPEZ BULLA dins CTD, «Comissions Obreres...», p. 95. Un opinió similar es pot trobar en altres participants en aquest debat, per exemple en Paco Frutos: *ibidem*, p. 96, 97.

⁶⁹ Aquesta caracterització s'estableix especialment entre els integrants de les primeres CCOO i les primeres formula-

cions analítiques sobre el nou moviment. Vegeu: CTD, «Comissions Obreres...»; J. A. DIAZ, *Luchas internas en Comisiones Obreras de Barcelona. 1964-1970*, Barcelona: Bruguera, 1977; M. LUDEVID.

⁷⁰ Sebastian M. BALFOUR.

Diversos motius es poden adduir per entendre el caràcter més polític de les CCOO a Catalunya. Entre els primers hi ha la concepció de la seva pròpia pràctica que tenien els nuclis dirigits de les CCOO catalanes. Segons aquesta consciència, tal com ens explica Àngel Abad, no s'estava construint una organització amb fort contingut laboral, «*Sencillemente, porque no estábamos pensando en construir un sindicato (...). Es más, el sindicalista era mal visto. Nosotros no éramos sindicalistas, éramos revolucionarios, comunistas, políticos*».⁷¹ La percepció que el règim es trobava en una crisi constant, tal com era subministrada per les organitzacions polítiques, portava a la creença compartida per la majoria de militants que la dictadura cauria en qüestió de moments i, el que és més important per a l'activitat de les CCOO, que aquesta caiguda estaria provocada per l'acció de masses al carrer dirigida per una avantguarda decidida. Això no era tan estrany, de fet la nova organització obrera no fou mai creada per convertir-se en un sindicat, sinó en una «*forma parasindical, que al mateix moment permetia abordar la lluita per les llibertats i contra la dictadura. És el que s'ha arribat a anomenar un moviment sociopolític*».⁷² De fet les Comissions Obreres, malgrat que sorgeixin del moviment obrer, en el context repressiu de la dictadura jugaren un rol que anava més enllà de la dinàmica laboral: intentava ser l'eix vertebrador d'un bloc antifranquista format per diferents actors polítics. Aquest factor, que en certa manera és el que dona el caràcter sociopolític a les CCOO, és determinant en diferents graus segons la realitat amb què es trobin les CCOO, segons les característiques dels militants, etc. La realitat de Barcelona respecte a Madrid en aquest sentit era radicalment diferent. La capacitat d'incidència del moviment obrer, i dels grups polítics que hi confluen, en els altres moviments antifranquistes es

troba molt present en una Barcelona que tenia un moviment estudiantil desenvolupat, amb un ampli ventall de forces polítiques que malgrat ser paupèrimes existien i s'hi havia de pactar —com es féu amb la Taula Rodona—, o un incipient moviment nacionalista que articulava una petita part de la classe mitjana catalana. Això implicava la dedicació de militants i la supeditació estratègica del moviment obrer dins l'antifranquisme en general, que tingué elevats costos polítics i sindicals, però en els anys setanta donà els seus fruits en propiciar que Barcelona fos, probablement, la punta de llança de l'antifranquisme a Espanya i que entorn del moviment obrer es generessin cercles concèntrics de solidaritat que anaven des de la classe obrera fins a les noves classes mitjanes, passant pel moviment estudiantil. I això no fou un «defecte» o un error inconscient, malgrat que alguns dels actors ho poguessin interpretar així, com afirma Àngel Abad: «*El atasco se debió primordialmente a que el movimiento de CCOO debió servir los intereses de una política de unidad en Cataluña muy diferente del que CCOO empezaba a hacer en Madrid (...). Es decir, el movimiento de CCOO en esta época no fue ni muchísimo menos un movimiento esencialmente sindical. Esta es una de las diferencias fundamentales —a mi modo de ver— respecto a las CCOO en Madrid, que además de movimiento socio-político fue sindical (...). La Comisión Obrera de Barcelona debía atender fundamentalmente responsabilidades de política unitaria y descuidamos la política sindical (...) no es que tuviera vicios, sino que estaba desarrollando una labor que no es la que teóricamente solemos atribuir al movimiento sindical*».⁷³ Indubtablement, però, no podem atribuir una configuració determinada de les organitzacions obreres catalanes a les concepcions i l'imaginari comú dels seus dirigents. Si aquestes no s'haguessin adaptat a una realitat con-

⁷¹ *Ibidem*, p. 112.

⁷² *Ibidem*, p. 135. De fet, les CCOO no són un fenomen tan estrany. El que s'entén per sindicat «clàssic» al llarg de la història s'ha d'analitzar o bé com un sindicat econòmic, limitat a la recerca de millores salarials i de condicions en el treball o, dins de la tradició marxista, com una organització laboral del partit del proletariat que no se solapa amb les funcions d'aquest. Tanmateix hi ha casos al llarg del temps de sindicats que, a acusa de la seva activitat política, no s'emmotellen a la definició anterior, com és el cas de la CNT o el sindi-

calisme revolucionari, però això no ha portat a negar el seu caràcter sindical. Bàsicament el que converteix les CCOO en una realitat específica és: *a)* la seva definició com a organització que lluita per reivindicacions polítiques i no tan sols econòmiques, cosa que permet una gran flexibilitat en les formes de participació com a agent polític; *b)* la seva pretensió de no ser el «sindicat» sinó tan sols un impulsor del futur sindicalisme unitari, cosa que permet que molts grups hi participin i àdhuc organitzacions com la USO.

⁷³ CTD, «CCOO...», p. 111, 112.

creta, la qual cosa no significa que fossin «realistes» en el sentit comú del terme, indubtablement les CCOO no haurien subsistit al llarg del temps.

Un altre dels arguments aportats, bàsic per comprendre la dinàmica real del moviment obrer català al llarg del segle, les seves organitzacions i les accions col·lectives que desenvolupava, és el que fa referència a l'estructura industrial de Catalunya com a factor explicatiu de la necessitat d'unes organitzacions obreres que privilegiessin el treball al carrer per sobre del treball a peu de fàbrica. El fet que un 53% dels treballadors catalans treballessin en fàbriques de menys de 100 treballadors implicaria, segons aquesta línia argumental, la dificultat de construir un sindicalisme d'empresa en àmbits tan reduïts i fàcilment controlables per les autoritats polítiques i patronals i, per tant, explicaria la determinació de portar la conflictivitat obrera al carrer, no tant per la naturalesa política de les CCOO com per la morfologia de la classe obrera catalana. A Madrid, en canvi, tan sols el 33% dels treballadors treballarien en empreses menors de 100 treballadors i això hauria permès, per motius inversos al cas barceloní, un sindicalisme de fàbrica⁷⁴ i unes CCOO més arrelades a la realitat quotidiana dels treballadors. Tanmateix la segona part de l'argumentació —la que fa referència a Madrid— és bastant dubtosa, tant pel que fa a les mateixes dades utilitzades,⁷⁵ com al suposat sindicalisme d'empresa desenvolupat.

⁷⁴ Per tot això, vegeu: Sebastian M. BALFOUR, p. 90.

⁷⁵ Per començar són matisables les dades que utilitza en relació a les diferències de l'estructura industrial de Madrid i Barcelona. Carme Molinero i Pere Ysàs, en un estudi més recent i més fiable en les fonts, rebaixen les diferències de Balfour substancialment: pel que fa a Barcelona, parlen del 40,18% de concentració de treballadors en empreses de més de 100 obrers i, pel que fa a Madrid, esmenten un 42,5%. I, si bé és veritat que en el cas de la metal·lúrgia barcelonina del 45% de persones que treballen en empreses amb plantilles superiors al centenar només un 24% ho fan en empreses superiors a 500 treballadors, davant el 35% de Madrid, els mateixos historiadors recorden que el major índex de conflictes es produeix a les empreses de 100 a 500 treballadors i no en les superiors a 500 treballadors. Amb aquestes dades observem que els intents de Balfour de mostrar-nos una realitat radicalment diferent entre les dues capitals queden relativa-

El cas de Madrid, a més, és explicable des de diversos factors congruents que adopten altres punts de vista diferents a l'estructura empresarial de la capital. Babiano, un dels més sòlids historiadors del moviment obrer madrileny, en la seva àmplia bibliografia, en analitzar la creació de les Comissions adopta un punt de vista diferent. La fundació de les Comissions a Madrid per Babiano, malgrat la seva espectacularitat per l'amplitud del fenomen i les victòries immediates aconseguides,⁷⁶ només s'explica per una sèrie de debilitats: debilitat per afrontar accions polítiques, que porta les CCOO madrilenyes en una primera fase a tan sols protestes laborals; i debilitat d'una classe obrera molt jove i immigrada sense elements de solidaritat que li permetessin resistir dins la fàbrica, sota l'atenta mirada repressiva de l'encarregat, la qual cosa la portà a recórrer a àmbits forans a la factoria per poder actuar.⁷⁷ En general les Comissions de Madrid foren creades també «*desde arriba hacia abajo*»⁷⁸ i amb la característica usual que «*No existían en las empresas comisiones que funcionarían regularmente a modo de réplica en la base del organismo*»,⁷⁹ per tant no eren tan diferents a la resta. Malgrat tot, no es pot negar una diferència essencial en relació, no a Barcelona, sinó a la resta de Comissions creades coetàniament: la seva generació des de dins de l'OSE.⁸⁰ És a dir, si, com en el cas barceloní, els treballadors madrilenys no van poder actuar «lliurement» dins de la fàbrica, això no implicà una actuació al carrer, sinó a l'OSE. Per

ment esvaïts. Carme MOLINERO, Pere YSÀS, *Productores disciplinados y minorías subversivas*, Madrid: S. XXI, 1998, p. 130-132.

⁷⁶ J. BABIANO, *Emigrantes, cronómetros y huelgas*, Madrid: S. XXI, 1995, p. 237-240.

⁷⁷ Encara que aquesta segona debilitat, tal com la presenta Babiano, porta a preguntar-se per què no es tenia tanta por a la repressió en les estructures de l'OSE. En qualsevol cas, l'afirmació necessita més argumentació. *Ibidem*, p. 239.

⁷⁸ J. BABIANO, J. DE MINGO, «De la comisión de enlaces y jurados del metal a la Unión Sindical de Madrid: Las Comisiones Obreras madrileñas durante el franquismo», p. 199, dins David RUIZ, p. 191-214.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 198.

⁸⁰ No cal oblidar que, a diferència de Madrid, a Barcelona no deixaren que els militants obrers que havien de formar les CCOO es reunissin a la seu del Sindicat Vertical.

explicar això, Babiano, integrant l'anàlisi de Carme Molinero i Pere Ysàs, comenta «la anormalitat» de les Comissions Obreres madrilenyes a partir, d'una banda, de la joventut de la classe obrera madrilenya, i de l'altra, de la falta de conflictes anteriors que haguessin tancat en banda les autoritats i radicalitzat les postures, la qual cosa fou determinant pel que fa a l'accés a l'OSE.⁸¹ En efecte, per Babiano, la conflictivitat madrilenya en el bienni del 1960-1962 es caracteritzà per la moderació i l'aïllament dins d'unes poques fàbriques.⁸² Amb l'inici del cicle conflictiu a les zones amb significativa presència de militància obrera l'any 1962, Madrid no s'incorporà a les grans vagues d'aquella primavera, i retardà de fet la seva participació en el nou cicle de protesta, amb la qual cosa evità la repressió que es produí a la resta de l'estat.⁸³ Amb totes aquestes explicacions veiem que no es pot entendre l'especificitat de les CCOO de Madrid sense recórrer a una realitat estructural que, si bé condicionà el marc d'acció obrera, no serveix per explicar-ho tot. Però el que falta encara és explicar la realitat política de les CCOO de Barcelona, que era el que Balfour volia interpretar amb la seva comparació amb Madrid. Tanmateix el seu camí no anava errat en una cosa: el problema de la fragmentació industrial és el problema central que hagueren de resoldre les CCOO catalanes.

Com apunten altres treballs, l'origen de les CCOO a Catalunya rau, en part, en el malestar de les petites empreses davant la incapacitat d'intervenció en els convenis de ram, la qual cosa provocava una àmplia diferència salarial en relació a les grans empreses amb un conveni propi.⁸⁴ En aquest context també s'ha d'entendre que una de les polèmiques centrals quan s'inicià la repressió sobre la nova organització, amagada per la virulència de la lluita ideològica entre els diferents grups, fou provocada per les diferències entre els militants de les

fàbriques petites, que reclamaven accions al carrer, i els de les grans plantilles, que preferien recloure's en el treball de fàbrica. No és que els militants amb posicions més radicals es trobessin a les fàbriques petites, tampoc que els treballadors de les grans plantilles fossin més conservadors per estar més integrats en el sistema capitalista i en la cultura de la negociació, com diria un Santos Julià. Senzillament la seva capacitat de pressió residia en les actuacions al carrer. El problema central per a l'èxit de la conflictivitat obrera durant la primera meitat dels seixanta es trobava en dos factors: la incapacitat d'incidència de les petites empreses en els convenis de ram locals i provincials que les regulaven i la dificultat de les grans fàbriques per mantenir una conflictivitat perllongada sense un coixí organitzacional i solidari. La posada en relació i la solució d'aquests dos problemes per les CCOO representà la millor garantia de supervivència com a organització i l'inici d'una conflictivitat ascendent a mitjà termini. El cas de Sabadell il·lumina en aquest sentit el model de conflictivitat que realment impulsà la nova organització fora de les seves justificacions polítiques o creences ideològiques, alhora que matisa el caràcter de les CCOO catalanes per sobre d'aquesta suposada dicotomia Barcelona-Madrid. Començarem per aquest últim aspecte.

En les hores mortes que tenien alguns dels presos de Sabadell, empresonats per pertànyer a la primera Coordinadora de les CCOO locals, s'intercanviaven amb els companys de residència d'Astúries, Galícia i Madrid les respectives aventures i desventures del naixement d'aquesta nova organització obrera arreu de l'estat: «*Cuando nosotros explicábamos en poco tiempo adónde habíamos llegado, los demás, que habían vivido una clandestinidad mucho más férrea, se quedaban asombrados*».⁸⁵ I és que, en efecte, «*particularmente en Sabadell se dio una situación... Nosotros empezamos las Comisiones*

⁸¹ Carme MOLINERO, Pere YSÀS, p. 159.

⁸² J. BABIANO, p. 233, 234.

⁸³ L'any 1962, segons Babiano, dels 20 conflictes registrats pel PCE, de fet només a Euskalduna hi hagué una veritable vaga de fàbrica. Per veure la seva explicació sobre la conflictivitat del període: J. BABIANO, «La conflictividad laboral en Madrid bajo el franquismo (1962-1976): Una apro-

ximación», p. 174-177, dins A. SOTO CARMONA (dir.), *Clase obrera, conflicto laboral y representación sindical*, Madrid: Eds. GPS-Madrid, 1994, p. 165-210.

⁸⁴ Carme MOLINERO, Javier TEBAR i Pere YSÀS, *Comisiones obreras de Cataluña: De movimiento sociopolítico a Confederación Sindical*, dins D. RUIZ (direcció), p. 69-110.

⁸⁵ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

Obreras un año y pico después de que se hubiesen comenzado en Asturias, el País Vasco, Madrid, y esto quiere decir que las CCOO ya eran conocidas a nivel de todo el estado, quiere decir que las circunstancias represivas posiblemente también habían cambiado, se permitía cosas que en otros sitios no se habían permitido, nosotros aquí llegamos a la creencia en un momento determinado, ilusa, de que las CCOO eran ya una implantación irreversible, que no había posibilidad de retroceso, y esto nos llevó a hacernos unas ilusiones que llevó una explosión que no hubo en ningún otro sitio. Sabadell fue punta de lanza (...)». Tot i que s'ha considerat que el cas de Sabadell durant els anys seixanta fou marginal fins que no s'entrà en la següent dècada, no sembla pas que les dades –i alguns dels protagonistes clau d'aquell moment, com Cipriano García des de la seva posició privilegiada d'enllaç entre diferents localitats, que ens parla d'un Sabadell en alguns moments superior a Terrassa pel que fa a l'organització obrera⁸⁶ ho confirmin. L'organització de les CCOO a Sabadell es realitzà amb certs avantatges respecte a experiències anteriors. Per començar, tal com afirma el testimoni citat, foren creades dos anys després que les CCOO a Barcelona, amb la qual cosa tenien una organització de suport i experiències prèvies que no pogueren ser utilitzades en altres casos. De la mateixa manera, hi havia una ampli nucli de treballadors que es mantenien a l'expectativa d'una organització que, malgrat no existir a la seva localitat, ja coneixien per referència, la qual cosa assegurà un públic inicial pel qual no era absolutament desconegut el que s'anava a dur a terme. El moment de la creació de les CCOO a Sabadell també configurà les seves característiques específiques. El fet que el naixement es produís el 1966 assegurà una àmplia base de delegats sindicals, la qual cosa al seu torn canviava les relacions que havien mantingut fins llavors les CCOO de Barcelo-

na amb el Vertical, i l'aproximació i permissibilitat d'una jerarquia sindical que experimentava moments d'obertura. Aquesta cúmulo de circumstàncies produí una conjuntura de creixement accelerat i massiu en el cas de Sabadell. La nova organització obrera no és féu des de dins mateix de l'OSE com en el cas de Madrid, però tampoc quedava al marge d'aquesta com a Barcelona, ja que molts dels seus militants eren enllaços que transmetien les discussions de les CCOO al Sindicat Vertical i intentaven alhora obrir-lo als treballadors sense càrrecs. En el seu si es trobaven des de militants comunistes i cristians fins a gent pròxima a la jerarquia sindical i fins i tot càrrecs locals de la Falange, cosa que li assegurava una aquiescència inicial que no podem trobar a la capital de Catalunya, encara que sí en el cas de la capital de l'estat.

Tots aquests elements permeten entendre l'èxit inicial de les CCOO de Sabadell; ara bé, la característica central per entendre la incidència en la formulació d'una nova conflictivitat és la seva articulació organitzativa. La nova organització no s'estructurà en comissions de rams o de fàbriques. Malgrat que la preeminència del metall era notòria en les primeres assemblees, allà s'hi reunien treballadors de tots els sectors de la producció que discutien els problemes de cada un dels rams i empraven les accions en comú. Com feia notar un informe policial sobre una de les concentracions realitzades en aquell moment davant de l'OSE de Sabadell: «Entre los componentes del referido grupo 30 o 40 eran Enlaces sindicales, se hallaban también productores de otras ramas de la producción y, consiguientemente, en nada les afectaba el convenio que se está celebrando».⁸⁷ És a partir d'aquesta actuació col·lectiva i pública que es pogué superar els diferents problemes derivats de la fragmentació de molts treballadors en petites empreses i en diferents rams. Ara tots els treballadors dels diferents rams actua-

⁸⁶ Cipriano GARCÍA, «El model de Terrassa», 1986, dins Cipriano García. *Una lluita permanent pels drets dels treballadors, les llibertats nacionals i la democràcia. Miscel·lània d'homenatge i relació d'escrits (1970-1988)*, Barcelona: Fundació Cipriano García: Arxiu Històric de la CONC, 1995, p. 79-91. Cipriano afirma que en alguns dels moments de la dècada dels seixanta Sabadell es posà per damunt de Terrassa pel

que fa al moviment obrer, cosa que sembla qüestionar l'afirmació de Balfour, segons el qual això no hauria passat fins als setanta.

⁸⁷ AHGCB, Informes laborales, NI, Sindicato Metal Convenio Metalúrgico de Sabadell, 25 de gener de 1967 (capsa 121).

ven conjuntament per pressionar pel conveni de cada ram i així asseguraven una capacitat d'incidència que en l'etapa anterior era del tot impossible. Però no fou aquesta l'única novetat que introduïren les CCOO en el model de conflictivitat obrera; potser l'element central que aparegué a partir de llavors fou la nova relació entre les fàbriques «referents» —grans empreses amb plantilles militants— i les petites empreses, cosa que beneficiava ambdues tipologies de concentració obrera.

Abans de l'aparició de les CCOO ja hi havia fàbriques referents a Sabadell, específicament el cas de l'ODAG era el paradigma de què estem parlant. Quan durant el bienni 1965-1966 aquesta empresa protagonitzà la conflictivitat més important del període, l'Oposició Sindical Obrera (OSO) —organització sindical comunista— procurà estendre la conflictivitat des del seu exemple: «*Trabajadores de Sabadell. Con el punto de vista y situación que nos encontramos los trabajadores, y teniendo en cuenta la elevación de precios que en los últimos meses se ha producido, pues hemos visto que los salarios se van quedando tan reducidos que no es posible de poder aguantar más. La Oposición Sindical llama al pueblo de Sabadell, para exigirles a los patronos un jornal de 200 ptas., por 8 horas de trabajo. Sólo si seguimos el ejemplo de los trabajadores de la fábrica de Neveras, ODAG, sólo exclusivamente con estas acciones podremos conseguir vivir como personas humanas. Unidad Trabajadores*».⁸⁸

Tanmateix, i malgrat els intents de l'oposició, abans de la creació de les CCOO la fàbrica referent tan sols tenia una funció exemplar, d'un exemple que la majoria de les vegades no es podia seguir. El canvi que es produirà a partir d'ara serà la imbricació de la lluita del conveni de la gran fàbrica, amb més militància i capacitat d'acció, amb la discussió del conveni local de ram que afectava la resta de plantilles. Després de les eleccions sindicals de 1966 hi havia diferents convenis que estaven pendents de negociació. Alguns, però, foren ràpidament negociats per tal d'evitar un augment

general de la conflictivitat. Així el conveni col·lectiu de les indústries llaneres de Sabadell i Terrassa, que afectava la majoria de la massa obrera de la ciutat, fou aprovat el 14 de febrer de 1967⁸⁹ i el conveni de la Unitat Hermètica, una de les principals fàbriques de Sabadell, s'aprovà el dia abans per evitar d'aquesta manera que fos l'empresa referent que en un futur no gaire llunyà acabaria sent. És significatiu, pel que fa a les noves demandes del moviment obrer, que aquest últim conveni fos aprovat amb augmentos salarials de l'11, 12, 13, 14, 15% en sentit invers als salaris percebuts. Aquest últim punt ens indica la introducció d'una nova economia moral dins del moviment obrer, basada en l'igualitarisme salarial, en èpoques molt més primerenques del que es podria suposar. En qualsevol cas, però, quedaven per negociar els dos convenis que protagonitzarien la conflictivitat durant aquest període: el conveni de l'ODAG i el conveni local del metall. L'anàlisi de la conflictivitat generada per aquests dos convenis ens permetrà veure els tres elements centrals que incorporaven les CCOO a la conflictivitat: la mobilització unitària, el paper de les fàbriques referents i les possibilitats que obrien els nous enllaços sindicals, que, en el cas del metall, s'havien pogut introduir a la UTT durant la segona volta de les eleccions sindicals. Tots tres serien claus per solucionar els dos problemes bàsics del moviment obrer fins llavors: la incapacitat de les petites i mitjanes empreses per incidir en els convenis de ram i la falta de solidaritat que patien les grans plantilles per desenvolupar una conflictivitat sostinguda en la negociació del seu propi conveni.

La negociació d'aquests dos convenis es presentava per primer cop interrelacionada. El conveni metal·lúrgic local, que afectava 12.782 treballadors de 531 empreses,⁹⁰ mai no havia tingut una autèntica negociació a causa de dues impossibilitats: la d'incidir en la seva negociació externament mitjançant la mobilització i la de negociar dins de la UTT amb representants electes veritablement representatius. Això ara havia canviat. La primera

⁸⁸ AHCONC, Fons Govern Civil, NI, 23 de desembre de 1965.

⁸⁹ AHGCB, Informes laborales, JSPB, 14 de febrer de

1967 (capsa 279).

⁹⁰ AHGCB, Informes laborales, JSPB, NI, 13 de setembre de 1967 (capsa 279).

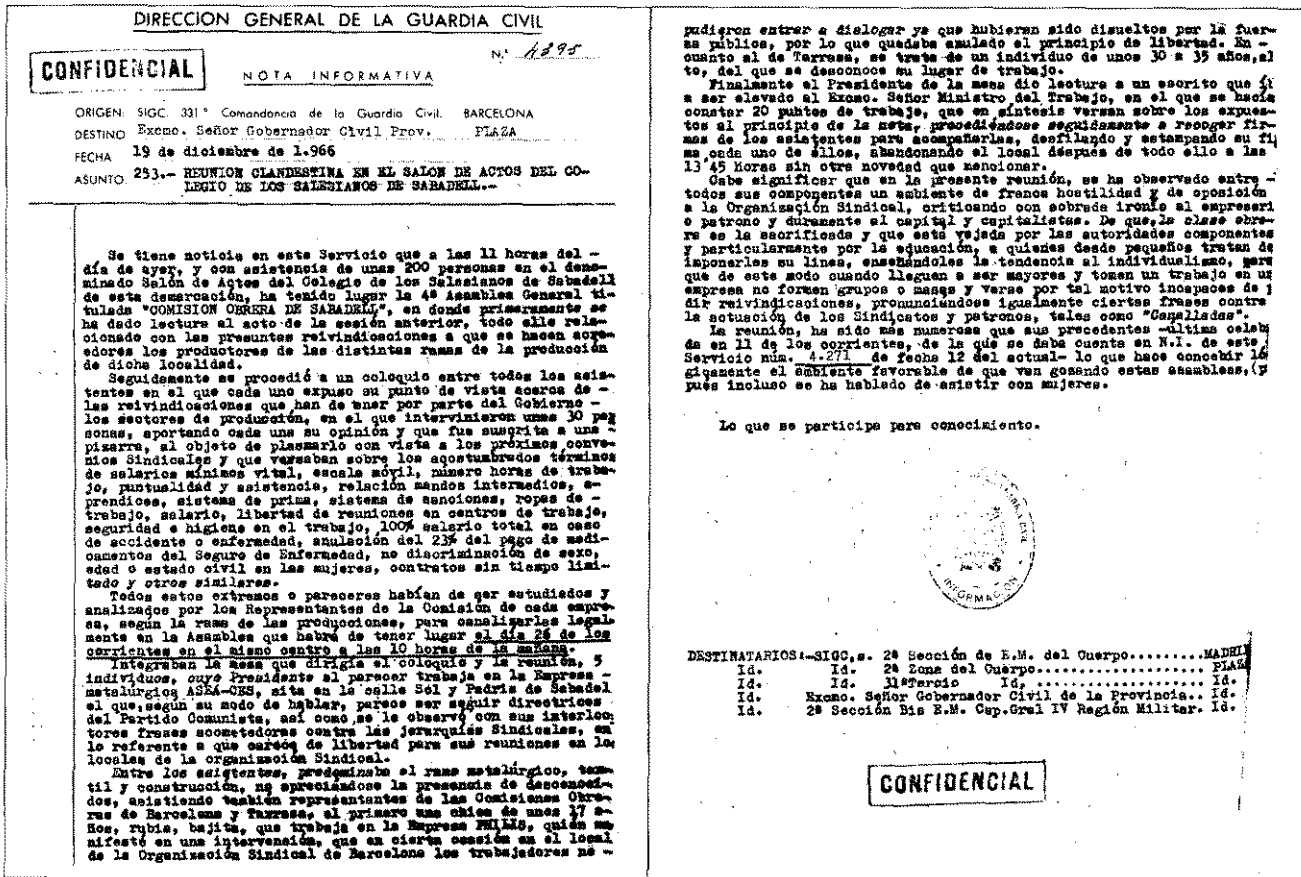

FIGURA 1. Informe de la Guardia Civil sobre la reunió celebrada als Salesians al final de 1966. Font: Andreu CASTELLS, Sabadell: informe de l'oposició, vol. VI: El franquisme i l'oposició sabadellenca, Sabadell: Edicions Riutort, 1983, p. 28.33. (AHS).

concentració de les CCOO a Sabadell davant de la CNS local es realitzà precisament per pressionar la negociació del conveni, davant un grup d'un centenar de treballadors: «Dicho grupo, integrado por miembros de las denominadas 'Comisiones Obreras' a cuyo frente iban los recientemente detenidos en Sabadell, y siendo su máximo exponente Antonio Farrés Sabater (individuo que se halla en libertad provisional procesado por el Juzgado de Orden Público por actividades dentro de las Comisiones Obreras). Fueron recibidos en uno de los salones de actos (...) en el que hizo uso de la palabra el referido Farrés, que entre otras cosas más destacables dijo (...) que él ya

había estado en la cárcel y conocía el camino (...). Entre los componentes del referido grupo 30 o 40 eran enlaces sindicales, se hallaban también productores de otras ramas de la producción y consiguientemente, que en nada les afectaba el convenio que se está celebrando».⁹¹

En aquesta primera concentració del 24 de gener de 1967 s'intentà forçar l'agenda de la negociació de manera que reforcés la posició dels representants sindicals dins de la UTT i s'aconseguí dur a terme una assemblea de 400 enllaços i obrers sense càrrecs dins del sindicat mateix.⁹² Paral·lelament l'ODAG i la Roca, les dues empreses del me-

⁹¹ AHGCB, Informes laborales, NI, Sindicato del Metal: Convenio Metalúrgico de Sabadell, 25 de gener de 1967 (capsa 279).

⁹² AHGCB, CCOO, Reunión de miembros del PC i de Comisiones Obreras en Sabadell, 9 de gener de 1968 (capsa 121).

tall més importants després de la UH, feien el 14 de febrer aturades coordinades per a la negociació dels seus respectius convenis.⁹³ La coordinació entre les negociacions dels diferents convenis arribà ràpidament quan el 18 de febrer s'estava negociant dins dels locals de la CNS el conveni de l'ODAG i «*Sobre las 19:30 horas llega al referido Sindicato unos 100 productores de diferentes gremios, con el fin, según les habían anunciado, de escuchar un representante de Madrid (...) por lo cual dichos obreros pretendían entrar en el local donde se estaba celebrando la reunión*».⁹⁴ La lògica d'aquesta actuació sembla clara: amb la concentració dels treballadors dels diferents rams per pressionar la negociació del conveni de l'ODAG es pretenia que la resolució d'aquest conveni redundés en la negociació del conveni local del metall. Si la resolució del conveni de l'ODAG era considerada positivament pels treballadors, les reivindicacions que s'aconseguien allà marcaven la pauta de la negociació col·lectiva per a tot el ram. És per això que als treballadors de l'ODAG els interessava donar suport, mitjançant les CCOO i les aturades coordinades, a la negociació del ram, ja que així rebien al seu torn la solidaritat i la pressió de tot el ram en negociar el seu propi conveni, i a la resta de treballadors els interessava pressionar per al conveni de l'ODAG. Aquesta nova manera de confrontar-se a la conflictivitat també era percebuda per la policia, que llavors dirigí la pressió en dos fronts: evitar les reunions de les CCOO a Sabadell, per tal que no es poguessin coordinar els diversos sectors en la mobilització pel conveni,⁹⁵ i aturar la conflictivitat de l'ODAG mitjançant la repressió directa. Així la policia va detenir el treballador de l'ODAG, i enllaç amb les CCOO de Barcelona, Ramón Fernández Jiménez, per tal d'aturar la conflictivitat. Mal-

grat tot, aquesta detenció tan sols provocà la radicalització dels treballadors, que feren aturades successives durant el 21, 23 i 24 de febrer i organitzaren una marxa a Comissaria per saber l'estat del detingut.⁹⁶ La reacció repressiva de les autoritats, que també es traslluïa en l'estancament de la negociació del conveni del metall, provocà alhora el trencament de la negociació per part de la secció Social de la UTT del metall.⁹⁷ Finalment el conveni del metall fou aprovat amb un laude de la Delegació Provincial de Treball que garantia augments salarials d'un 30 %, quan la patronal només estava disposada a oferir un 7 %, i el conveni de l'ODAG s'allargà fins al novembre quan finalment fou aprovat just abans de la suspensió de la negociació col·lectiva per part del govern.⁹⁸ En aquell moment, però, la repressió en massa ja començava a caure sobre el nou moviment obrer i el model de conflictivitat inaugurada durant aquests anys viuria un parèntesi de tres anys fins que es pogués posar a prova de nou a principis del setanta. Fins llavors havia donat prou fruits perquè el moviment obrer pogués sobreviure a la repressió dels anys següents.

Que s'estava tancant un període i se n'obria un de nou ho començà a notar l'oposició antifranquista de la localitat, i sobretot el moviment obrer, que era el seu principal baluard, poc després que el Tribunal Suprem declarés el 16 de març de 1967 il·legals les CCOO. La repressió que havia començat el desembre de 1966 entre els dirigents més destacats de les CCOO ara s'anava acostant als militants d'empresa en el mateix moment que l'atur, causat per la recessió econòmica, afectava ja 4.500 treballadors de la comarca.¹⁰⁰ Tot i així, la conflictivitat derivada de la negociació del conveni del metall, la inèrcia del moviment de les CCOO i

⁹³ AHGCB, Informes laborales, JSPB, NI, 14 de febrer de 1967; AHGCB, Informes laborales (capsa 93); NI, DGGC, 16 de febrer de 1967 (capsa 279).

⁹⁴ AHGCB, Informes laborales, DGGC, NI, 19 de febrer de 1967 (capsa 270).

⁹⁵ AHGCB, Informes laborales, JSPB, NI, 13 de febrer de 1967 (capsa 279).

⁹⁶ AHGCB, Informes laborales, JSPB, NI, del 23 i 26 de febrer de 1967 i NI, DGGC, del 21 i 23 de febrer de

1967 (capsa 279).

⁹⁷ AHGCB, Informes laborales, NI, 21 de febrer de 1967 (capsa 279).

⁹⁸ AHGCB, Informes laborales, NI, 10 d'agost de 1967 (capsa 279).

⁹⁹ AHGCB, Informes laborales, NI, 9 de novembre de 1967 (capsa 279).

¹⁰⁰ AHGCB, Informes laborales, JSPB, NI, 17 d'abril de 1967 (capsa 279).

la incoherència d'una política repressiva, que era capaç de detenir els elements més destacats de la nova organització el desembre de 1966 per deixar-los anar quinze dies després, deixava oberta encara la porta de l'actuació pública. Encara s'estaven temptejant les posicions i, característic d'aquest breu interregne, es produïen xocs públics d'una extrema virulència, com no s'havien vist mai en el Sabadell del franquisme.

Malgrat la il·legalització de les CCOO, els militants de Sabadell feren un gran esforç per organitzar l'1 de Maig de 1967, el primer de la nova organització. El 30 d'abril la policia local recollí 15.340 fulls convocant per a l'1 de Maig com a mostra del desplegament realitzat per aconseguir l'èxit de la convocatòria.¹⁰¹ Tanmateix, sensibles als canvis operats en la conjuntura repressiva, no es plantejà en primer terme una manifestació pública per celebrar el dia dels treballadors, sinó la concentració a l'ermita de Sant Julià d'una assemblea que duraria tot el dia. Així s'inicià l'assemblea, però després de dinar es començaren a mostrar desacords amb el caràcter de la celebració. Com a mostra de les disputes que caracteritzarien el període posterior, en el decurs de la formació de les noves CCOO, tamisades per l'experiència de la repressió, alguns activistes radicalitzaren les seves postures i demanaren una actuació al carrer —curiosament, com Carmen Vázquez Rey o Antonio Trives, eren persones provinents del camp catòlic, per la qual cosa haurien pogut entrar a la UTT del metall, però ara, producte d'una ràpida evolució ideològica, es situaven a l'extrema esquerra de l'espectre polític—. En aquell moment «...empiezan a participar distintas siglas. Había gente diversa, entre ellos bastantes chavales jóvenes anarquistas que forzaron para ir hasta la vía».¹⁰² «La manifestación nació de la asamblea permanente (...) y por la tarde cuando hacíamos la recogida se planteó lo que hacíamos: recoger o manifestarnos (...) y los valientes de siempre dijeron. ¡Hay que manifestarse!».¹⁰³ Efectiva-

ment el que s'havia planejat com una sortida al camp es convertí ràpidament, a causa de la radicalització de les bases del nou moviment, en una manifestació coneguda com «la batalla de San Bernardo». A primera hora de la tarda començaren a baixar en manifestació unes 500 persones per l'avinguda de Matadepera de Ca n'Oriac. Finalment foren detinguts per una forta barrera policial, però aquest cop, a diferència de vegades anteriors, els manifestants no es dispersaren: «...a treinta metros nos encontramos a la fuerza pública (...), entonces se hicieron acopio de piedras (...). El teniente sólo dijo dos palabras: 'en nombre de la ley disolveros y a la carga', sin mediar palabras. En la primera carga hubo cinco policías en tierra, incluso el teniente que se quedó sin dientes...».¹⁰⁴ «El Vilches, de la UH, amb un tronc repartí a la policia. Allò va ser molt fort, allà va haver-hi moltes, moltes, moltes, bufetades».¹⁰⁵ Els enfrontaments s'anaren estenent per tot el barri fins que un grup de ressaltats s'introduí dins la parròquia: «Ellos tienen que retroceder y pedir refuerzos (...) nosotros marcharnos, pero hay algunos pocos (...) que pensando que en la iglesia eran funerales se metieron en la iglesia. Entonces la rodearon y hubo las detenciones. Hubo la autorización del arzobispo de Barcelona para que entraran en la iglesia»;¹⁰⁶ «quan van començar a sortir els anaven detenint. I van quedar dues persones dintre: el Gerónimo Vázquez (...) i l'altre era el Zapata de Torroreumeu, que era 'prochino', i allà es va organitzar un concurs per veure qui aguantava més, perquè qui aguantés més volia dir que tenia raó política. I la veritat és que van rebre, però de les vegades que es va rebre de veritat. Aquí la policia va repartir molta llenya, va caure molta gent. Va ser un 1 de maig molt fort. Hi havia ja una situació de confrontació».¹⁰⁷

El resultat d'aquest 1 de Maig foren 23 detinguts,¹⁰⁸ la major detenció de tot el període realitzada dins d'una església amb el permís de la diòcesi. Ràpidament s'organitzaren dues concentracions d'un 3.000 persones davant del Vertical, en què

¹⁰¹ Andreu CASTELLS, p. 28.30.

¹⁰² Francisco MORALES, Entrevista...

¹⁰³ Ginés FERNÁNDEZ, Entrevista...

¹⁰⁴ Francisco MORALES, Entrevista...

¹⁰⁵ Antoni FARRÉS, Entrevista...

¹⁰⁶ Francisco MORALES, Entrevista...

¹⁰⁷ Antoni FARRÉS, Entrevista...

¹⁰⁸ AHGCB, CCOO, 9 de gener de 1968 (capsa 121).

es recollien firmes demanant la llibertat dels detinguts, cosa que s'aconseguí dos dies després.¹⁰⁹ La repressió actuà amb duresa, però de nou contradictòriament: els representants de les CCOO foren rebuts pels jerarques sindicals en les manifestacions per als detinguts i aquests foren alliberats ràpidament pels jutjats. Probablement les autoritats no estaven disposades a assumir una repressió en massa, sistemàtica i coordinada (és a dir, que afectés conjuntament les autoritats sindicals, administratives, judicials i policials), cosa que podria comportar l'entrada en una espiral d'acció-repressió de conseqüències desconegudes. De fet, l'inici del nou període fou marcat realment per l'acció del govern. El primer pas fou la il·legalització de les CCOO; el segon, la congelació salarial i la prohibició de la negociació col·lectiva aprovada pel novembre de

1967, i, el tercer, l'estat d'excepció de 1969. Serà entre aquests passos quan es clourà una etapa de la història de les CCOO de Sabadell i es decidirà que sobrevisquin. Així a finals d'any els jerarques del sindicat es negaren a rebre cap més concentració de treballadors a les portes de la CNS local, amb la qual cosa aquestes perdien part de la seva efectivitat, i l'octubre de 1967 ja hi havia 54 treballadors processats i 6 a la presó.¹¹⁰ La repressió, l'atur i la congelació de la negociació col·lectiva portaren les autoritats a observar, per primer cop en els dos últims anys, que el desembre de 1967 Sabadell era de nou una ciutat tranquil·la laboralment.¹¹¹ El nou període que s'obriria en endavant, que de fet es perllongaria fins a principis dels anys setanta, seria l'arena on es dirimiria el futur de l'oposició antifranquista i el moviment obrer de Sabadell.

¹⁰⁹ *Ibidem.*

¹¹⁰ *Ibidem.*

¹¹¹ AHGCB, Informes laborales, JSPB, NI, 13 de desembre de 1967 (capsa 279).